

Powstanie warszawskie – jakie miejsce zajmuje w świadomości Polaków po 80 latach?

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2024

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Temat powstania warszawskiego w naszych badaniach poruszamy zwykle przy okazji kolejnych okrągłych rocznic tego wydarzenia. W tym roku obchodzimy właśnie taką, bo osiemdziesiątą rocznicę jego wybuchu.

Jak więc Polacy oceniają powstanie w roku 2024? Czy o nim pamiętają?

W lipcowym badaniu przeglądowym „Aktualne problemy i wydarzenia”¹ zapytaliśmy respondentów o trzy kwestie: dla kogo, ich zdaniem, powstanie jest dziś ważne, jaką wagę oni sami przypisują temu wydarzeniu oraz czy z dzisiejszej perspektywy uważają ten zryw niepodległościowy za potrzebny i czy powinno być do niego dojść.

Prawie połowa (49%) badanych deklaruje, że – ich zdaniem – powstanie warszawskie jest obecnie ważne dla wszystkich Polaków. Przeciwny pogląd – że mało kogo ono dzisiaj interesuje – głosi niespełna 7%, czyli mniej więcej co czternasty pytany.

Według niemal jednej trzeciej ankietowanych (31%) powstanie jest istotne jedynie dla niektórych Polaków, a konkretnie – dla tych, którzy należą do starszego pokolenia. Znacznie mniejsza grupa (8%) uważa, że jest to wydarzenie lokalne i interesują się nim jedynie osoby związane z Warszawą.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (411) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

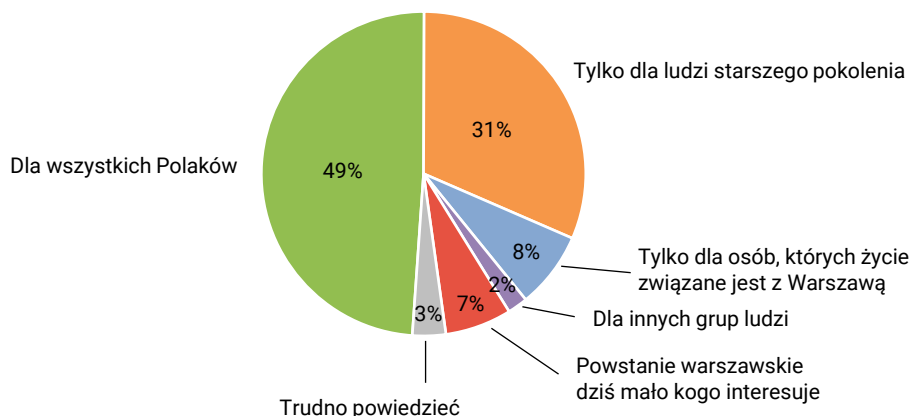
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 4 do 14 lipca 2024 roku na próbie liczącej 1076 osób (w tym: 61,9% metodą CAPI, 23,0% – CATI i 15,1% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Jak Pan(i) sądzi, dla kogo dzisiaj jest ważne powstanie warszawskie?

Pogląd, że powstanie warszawskie jest ważne dla wszystkich Polaków, w dość równym stopniu jest rozpowszechniony wśród wszystkich grup respondentów. Nieco częściej od innych sądzą tak pracujący na własny rachunek, robotnicy niewykwalifikowani oraz respondenci deklarujący światopogląd prawicowy. Nieco rzadziej – pracownicy administracyjno-biurowi i niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej.

Na przestrzeni ostatnich trzydziestu lat omawiany wskaźnik był i nadal pozostaje bardzo stabilny: mniej więcej połowa badanych uważa, że powstanie jest ważne dla wszystkich Polaków, jedna trzecia – że jedynie dla starszego pokolenia, a około co dziesiąty respondent – że jest to wydarzenie ważne głównie dla warszawiaków.

TABELA 1

Jak Pan(i) sądzi, dla kogo dzisiaj jest ważne powstanie warszawskie?	1994	2009	2014	2024
	w procentach			
Dla wszystkich Polaków	46	43	48	49
Tylko dla ludzi starszego pokolenia	33	35	32	31
Tylko dla osób, których życie związane jest z Warszawą	9	8	10	8
Dla innych grup ludzi	2	1	2	2
Powstanie warszawskie dziś mało kogo interesuje	5	8	5	7
Trudno powiedzieć	5	6	3	3

W badaniach z roku 1994 i 2009 odsetek odpowiedzi „Trudno powiedzieć” obejmował występującą wówczas kategorię „Nic nie wiem o tym wydarzeniu” (zarówno w 1994, jak i w 2009 roku odsetek ten wyniósł 3%)

Kolejny aspekt, o który pytaliśmy, dotyczy subiektywnego postrzegania wagi tego wydarzenia. Dziś 91% ankietowanych deklaruje, że dla nich osobiście powstanie jest ważne, w tym ponad połowa – że jest bardzo ważne.

Porównanie kilku pomiarów tego samego wskaźnika przeprowadzonych w okresie ostatnich trzydziestu lat pozwoli nam prześledzić ewolucję poglądów Polaków w tej sprawie.

CBOS

RYS. 2. A dla Pana(i) osobiście? Czy uważa Pan(i) powstanie warszawskie za wydarzenie:

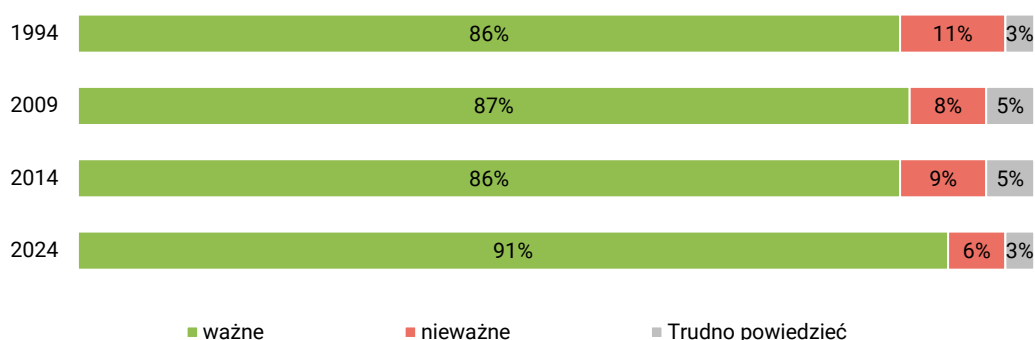

TABELA 2

A dla Pana(i) osobiście? Czy uważa Pan(i) powstanie warszawskie za wydarzenie:	1994	2009	2014	2024
	w procentach			
– bardzo ważne	39	41	38	52
– raczej ważne	47	46	48	39
– raczej nieważne	8	6	7	5
– zupełnie nieważne	3	2	2	1
Trudno powiedzieć	3	5	5	3

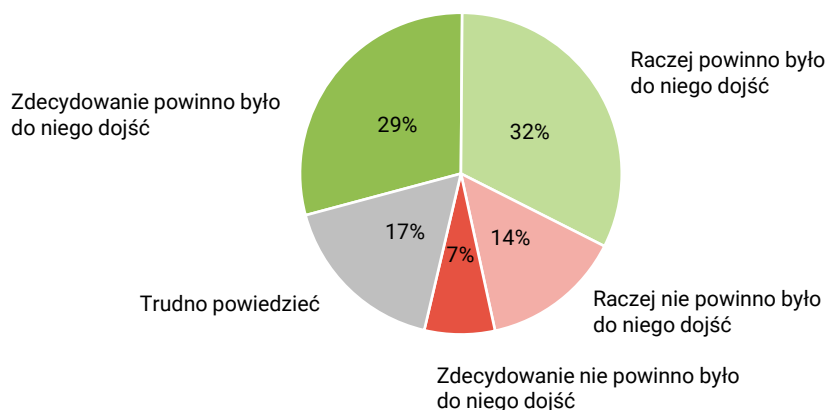
We wszystkich kolejnych pomiarach zdecydowanie dominowały odpowiedzi określające powstanie warszawskie jako wydarzenie ważne. Jednak w roku 2024, po raz pierwszy ponad połowa respondentów zadeklarowała, że powstanie jest dla nich bardzo ważne. Wynikałoby z tego, że wraz z upływem czasu ranga tego wydarzenia nie tylko nie maleje, ale wręcz rośnie. Dlaczego tak się dzieje?

Zapewne nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w ostatnich kilku dekadach upowszechniło się obchodzenie rocznicy wybuchu powstania nie tylko w Warszawie, ale właściwie w całej Polsce. Niewątpliwie wielką w tym zasługą prostego i nośnego symbolu, jakim jest godzina „W”, kiedy w całym kraju zamiera ruch uliczny, wyją syreny i każdy może zatrzymać się i uczcić bohaterów powstania. Dzięki temu powstanie nabrało wymiaru ogólnopolskiego, a wraz z nim także wartości, którymi są umiłowanie ojczyzny, poświęcenie, poczucie wspólnoty i świadomość obowiązków, które mamy wobec niej.

Znając ogrom strat, jakie spowodowało powstanie warszawskie, wciąż stawiamy pytanie o jego celowość. Dziś 61% Polaków uważa, że powstanie było potrzebne i powinno być do niego dojsć.

CBOS

RYS. 3. Czy uważa Pan(i), że powstanie warszawskie było potrzebne i powinno być do niego dojsć czy też nie?

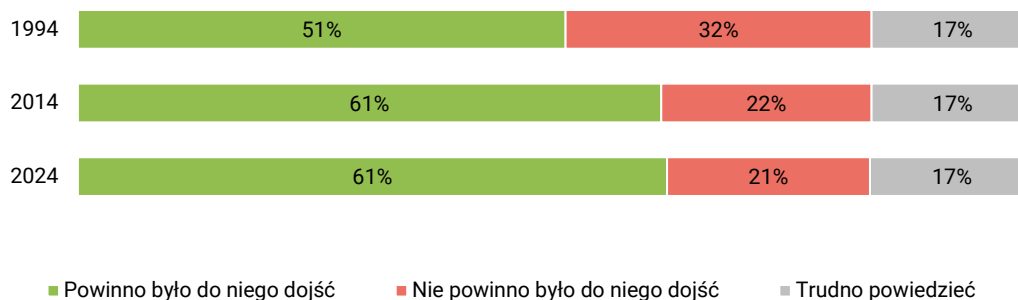
Procenty nie sumują się do 100 z powodu zaokrągleń

Warto przyjrzeć się socjodemograficznemu zróżnicowaniu opinii w kwestii celowości powstania. Pogląd, że do powstania **nie powinno być dojsć**, nieco częściej od innych wyrażają osoby starsze, mieszkańcy dużych i największych miast, respondenci legitymujący się średnim i wyższym wykształceniem oraz pracujący na kierowniczych stanowiskach, a także osoby, których dochody wynoszą co najmniej 6000 zł na osobę w rodzinie.

Pytanie, czy do powstania powinno być dojsć, zadawaliśmy respondentom już wcześniej – w lipcu 1994 i 2014 roku, w badaniach poświęconych kolejnym rocznicom tego wydarzenia.

CBOS

RYS. 4. Czy uważa Pan(i), że powstanie warszawskie było potrzebne i powinno być do niego dojsć czy też nie?

Procenty nie sumują się do 100 z powodu zaokrągleń

Trzydzieści lat temu połowa Polaków uważała, że walka podjęta w roku 1944 była potrzebna, dziś – podobnie jak w 2014 roku – udział tych odpowiedzi wynosi już trzy piąte.

Z pewnością nie sam upływ czasu spowodował tę zmianę. Podobnie jak w przypadku subiektywnie odczuwanej wagi powstania można przypuszczać, że kluczową rolę odgrywa tu fakt, że pamięć o tym wydarzeniu jest kultywowana, a wiedza o nim – upowszechniana i przybliżana społeczeństwu.

Na koniec sprawdźmy, w jakim stopniu omawiane poglądy różnią się w poszczególnych regionach Polski, i – przede wszystkim – co myślą o powstaniu mieszkańcy Warszawy. W tym celu zredukowaliśmy nasze wskaźniki do najprostszej, dwuwartościowej postaci, z pominięciem odpowiedzi „Trudno powiedzieć”.

TABELA 3

Region	A dla Pana(i) osobiście? Czy uważa Pan(i) powstanie warszawskie za wydarzenie:	
	ważne	nieważne
	w procentach	
Wschodni	96	1
Województwo mazowieckie	95	3
Centralny	93	4
Północny	90	6
Południowy	89	7
Północno-zachodni	89	8
Południowo-zachodni	88	10
WARSZAWA	95	5

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Polacy w całym kraju są praktycznie jednomyślni w ocenie wagi, jaką przypisują powstaniu. Jest ona bardzo wysoka. Stosunkowo najwięcej osób, dla których powstanie nie jest ważne, spotykamy w południowo-zachodniej Polsce – jednak i tu taka opinia pojawia się zaledwie u co dziesiątego respondenta.

TABELA 4

Region	Czy uważa Pan(i), że powstanie warszawskie było potrzebne i powinno być do niego dojsć czy też nie?	
	Powinno być do niego dojsć	Nie powinno być do niego dojsć
	w procentach	
Wschodni	70	17
Południowo-zachodni	65	22
Południowy	63	22
Centralny	60	12
Północno-zachodni	56	24
Województwo mazowieckie	55	28
Północny	54	29
WARSZAWA	43	43

Pominięto odpowiedzi „Trudno powiedzieć”

Inaczej przedstawiają się poglądy na drugą kwestię – celowości podjęcia tego kroku. W większości regionów przeważa pogląd, że do powstania powinno być dojść, lecz tu pojawia się już znacznie większa rozpiętość opinii. Niewątpliwie jednak najciekawszy wynik uzyskaliśmy w Warszawie – dokładnie takie same odsetki respondentów uważają, że do powstania powinno, jak i nie powinno dojść.

Opracował

Marcin Głowacki

TABELA 1

		Jak Pan(i) sądzi, dla kogo dzisiaj jest ważne powstanie warszawskie?						Liczba osób
		Dla wszystkich Polaków	Tylko dla ludzi starszego pokolenia	Tylko dla osób, których życie związane jest z Warszawą	Dla innych grup ludzi	Powstanie warszawskie dziś mało kogo interesuje	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		49	31	8	2	7	3	1075
Płeć	Mężczyźni	50	29	8	3	8	2	506
	Kobiety	48	33	7	2	6	4	569
Wiek	18–24 lata	52	27	9	3	6	3	102
	25–34	52	29	7	3	6	3	165
	35–44	44	34	10	2	7	3	209
	45–54	46	33	5	5	7	5	176
	55–64	51	30	7	2	7	3	164
	65 lat i więcej	50	32	7	1	6	4	259
Miejsce zamieszkania	Wieś	46	36	7	1	6	3	443
	Miasto do 19 999	48	33	8	2	5	3	154
	20 000 – 99 999	56	25	8	3	5	3	208
	100 000 – 499 999	46	36	3	4	7	4	152
	500 000 i więcej mieszk.	50	15	13	3	13	6	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	47	34	6	1	6	6	150
	Zasadnicze zawodowe	47	36	7	2	6	3	229
	Średnie	52	30	7	3	6	2	376
	Wyższe	47	29	9	4	8	3	320
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	49	27	9	3	8	4	151
	Średni personel, technicy	44	30	2	4	16	3	57
	Pracownicy adm.-biurowi	35	37	15	3	5	4	78
	Pracownicy usług	42	39	7	4	7	1	90
	Robotnicy wykwalifikowani	47	37	7	2	5	2	106
	Robotnicy niewykwalifik.	58	30	5	2	2	3	38
	Rolnicy	45	38	10			7	39
	Pracujący na własny rach.	56	29	4	1	8	2	54
	Bezrobotni	68	25			7		18
	Emeryci	52	30	7	2	6	3	303
	Renciści	56	19	5		8	13	35
	Uczniowie i studenci	45	21	16	6	8	5	52
	Zajmujący się domem i inni	51	38	8	2		2	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	33	8	2	7	1	154
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	27	8	4	4	3	118
	sekt. pryw. poza rolnict.	44	34	6	3	9	3	294
	prywatnym gosp. rolnym	49	36	9			7	44
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	46	33	7	2	9	3	152
	Od 2000 do 2999 zł	48	34	6	3	5	4	209
	Od 3000 do 3999 zł	48	30	12	1	6	3	156
	Od 4000 do 5999 zł	45	31	10	3	9	2	160
	6000 zł i więcej	47	30	7	6	9	1	70
	Trudno powiedzieć	55	29	5	2	2	7	140
	Odmowa odpowiedzi	51	30	6	3	7	3	189
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	38	6	4	12	5	60
	Średnie	46	33	7	3	6	6	349
	Dobre	51	30	8	2	6	2	666
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	37	29	3	8	12	12	46
	Raz w tygodniu	54	31	7	1	5	2	348
	1–2 razy w miesiącu	47	37	9	1	5	1	139
	Kilka razy w roku	47	35	6	2	6	4	274
	W ogóle nie uczestniczy	46	26	11	5	9	4	246
Poglądy polityczne	Lewica	46	27	11	3	9	3	220
	Centrum	47	34	10	1	6	1	283
	Prawica	55	30	5	3	5	1	392
	Trudno powiedzieć	43	33	4	0	8	11	146

TABELA 2

		A dla Pana(i) osobiście? Czy uważa Pan(i) powstanie warszawskie za wydarzenie:					Liczba osób
		bardzo ważne	raczej ważne	raczej nieważne	zupełnie nieważne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		52	39	5	1	3	1075
Płeć	Mężczyźni	51	40	5	1	2	506
	Kobiety	52	39	4	1	3	569
Wiek	18–24 lata	52	39	6	2	2	102
	25–34	48	37	8	2	6	166
	35–44	45	44	7	1	2	208
	45–54	49	43	4	2	2	176
	55–64	59	38	1		2	164
	65 lat i więcej	56	36	4	1	4	259
Miejsce zamieszkania	Wieś	53	40	3	1	3	443
	Miasto do 19 999	43	43	8	2	4	154
	20 000 – 99 999	48	42	6	2	3	209
	100 000 – 499 999	54	39	4		2	151
	500 000 i więcej mieszk.	62	27	7	3	1	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	59	31	2	2	6	151
	Zasadnicze zawodowe	45	46	5		3	229
	Średnie	53	39	5	1	2	376
	Wyższe	51	38	6	2	3	319
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	53	35	6	4	1	150
	Średni personel, technicy	53	45	2			57
	Pracownicy adm.-biurowi	46	44	5		5	78
	Pracownicy usług	51	33	8	3	5	90
	Robotnicy wykwalifikowani	44	41	11	1	2	106
	Robotnicy niewykwalifik.	47	48	3		3	38
	Rolnicy	46	54				39
	Pracujący na własny rach.	47	46	5		1	54
	Bezrobotni	55	36	3		5	19
	Emeryci	57	36	3	1	3	303
	Renciści	59	30	4		7	35
	Uczniowie i studenci	52	37	10		2	52
	Zajmujący się domem i inni	44	50	2		4	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	54	39	4	1	1	153
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	49	40	8	1	3	118
	sekt. pryw. poza rolnict.	46	42	7	2	3	294
	prywatnym gosp. rolnym	52	48				44
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	58	34	5		3	152
	Od 2000 do 2999 zł	52	42	3	1	3	209
	Od 3000 do 3999 zł	50	43	6		1	156
	Od 4000 do 5999 zł	49	39	6	3	3	160
	6000 zł i więcej	53	32	8	5	2	70
	Trudno powiedzieć	55	37	3	1	4	139
Odmowa odpowiedzi	Odmowa odpowiedzi	47	43	5	1	4	190
	Złe	53	34	1	3	8	61
	Średnie	50	40	5	1	4	348
Ocena własnych war. mater.	Dobre	52	40	5	1	2	666
	Kilka razy w tygodniu	64	21	1	7	7	46
	Raz w tygodniu	59	37	2	1	1	348
	1–2 razy w miesiącu	45	48	4		3	139
	Kilka razy w roku	46	44	6		4	274
W ogóle nie uczestniczy	49	35	9	3	3	246	
Poglądy polityczne	Lewica	47	42	8	1	1	220
	Centrum	48	44	3	1	3	283
	Prawica	59	34	4	1	2	392
	Trudno powiedzieć	44	43	6	1	6	146

TABELA 3

		Czy uważa Pan(i), że powstanie warszawskie było potrzebne i powinno być do niego dojść czy też nie?					Liczba osób
		Zdecydowanie powinno być do niego dojść	Raczej powinno być do niego dojść	Raczej nie powinno być do niego dojść	Zdecydowanie nie powinno być do niego dojść	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		29	32	14	7	17	1069
Płeć	Mężczyźni	29	31	15	11	14	503
	Kobiety	29	34	13	4	21	565
Wiek	18–24 lata	32	36	5	10	17	102
	25–34	36	25	12	8	19	166
	35–44	30	32	11	8	19	206
	45–54	28	30	16	6	21	175
	55–64	29	39	14	5	13	162
	65 lat i więcej	23	32	19	9	16	257
Miejsce zamieszkania	Wieś	31	35	10	5	20	443
	Miasto do 19 999	28	37	13	4	18	153
	20 000 – 99 999	33	28	14	10	14	205
	100 000 – 499 999	27	28	21	9	14	150
	500 000 i więcej mieszk.	20	26	21	16	17	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	33	34	9	7	17	150
	Zasadnicze zawodowe	30	33	10	3	24	228
	Średnie	30	34	15	7	14	373
	Wyższe	25	28	18	12	17	317
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	27	26	15	15	17	149
	Średni personel, technicy	24	42	13	13	9	56
	Pracownicy adm.-biurowi	23	40	14	2	21	78
	Pracownicy usług	37	31	6	5	21	89
	Robotnicy wykwalifikowani	31	28	15	6	19	106
	Robotnicy niewykwalifik.	29	39	13	3	16	38
	Rolnicy	26	43	4		27	39
	Pracujący na własny rach.	31	30	22	6	11	54
	Bezrobotni	31	26	13	9	22	19
	Emeryci	27	33	18	8	14	300
	Renciści	35	19	4	6	36	35
	Uczniowie i studenci	36	27	7	10	20	52
	Zajmujący się domem i inni	33	38	14	2	13	52
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	35	15	7	15	152
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	25	37	12	5	21	117
	sekt. pryw. poza rolnict.	29	30	14	9	17	293
	prywatnym gosp. rolnym	32	40	8		20	44
Dochody na jedną osobę	Do 1999 zł	39	32	9	3	17	151
	Od 2000 do 2999 zł	28	36	15	7	15	208
	Od 3000 do 3999 zł	33	33	18	4	11	156
	Od 4000 do 5999 zł	27	31	14	13	15	159
	6000 zł i więcej	23	26	22	24	5	69
	Trudno powiedzieć	27	34	11	4	24	137
	Odmowa odpowiedzi	25	29	13	5	27	189
Ocena własnych war. mater.	Złe	47	27	7	7	12	61
	Średnie	27	32	14	5	21	345
	Dobre	28	33	14	9	16	662
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	25	12	12	17	46
	Raz w tygodniu	32	35	13	6	14	344
	1–2 razy w miesiącu	29	39	13	3	16	139
	Kilka razy w roku	26	31	14	7	23	274
	W ogóle nie uczestniczy	28	27	16	13	16	244
Poglądy polityczne	Lewica	28	30	18	11	13	220
	Centrum	25	33	17	6	18	281
	Prawica	33	32	13	9	13	389
	Trudno powiedzieć	28	35	5	3	30	146